

บทที่ 1

ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับเรื่องสั้น

ความนำ

เรื่องสั้นจัดอยู่ในส่วนหนึ่งของงานวรรณกรรม (literature) ที่อยู่ในกลุ่มบันเทิงคดี (fiction) เรื่องสั้นเริ่มปรากฏและเป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายในช่วงประมาณปลายศตวรรษที่ 18 ถึง ต้นศตวรรษที่ 19 (1880–1920) เนื่องจากเป็นยุคที่คนนิยมอ่านเรื่องราวที่มีเนื้อหาสั้น ๆ ที่สามารถอ่านจบได้ในระยะเวลาอันสั้นมากกว่าต้องติดตามอ่านเป็นภาคหรือเป็นตอน ในยุคนี้ถือได้ว่าเป็นยุคทองของนักประพันธ์เรื่องสั้นทั้งหลายก็ว่าได้ ทั้งนี้เพื่อตอบสนองของกระแสความนิยมเรื่องสั้นในช่วงนั้น บรรดานักเขียนจึงรวบรวมเรื่องสั้นทั้งเก่าและใหม่ตีพิมพ์ลงในสื่อสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ มากมาย (Bender, 1934 : 14–37; Pittenger, 1914 : 11–12)

เมื่อย้อนกลับไปศึกษาถึงวิวัฒนาการของการเล่าเรื่องสั้นในลักษณะที่เป็นร้อยแก้ว พบว่ามีมาตั้งแต่สมัยก่อนคริสตกาล เริ่มจากเรื่องเล่าประเภทเล่านิทาน (fable) แบบมุขปาฐะเป็นการเล่าสืบ ๆ กันมาแบบปากต่อปากภายในครอบครัว ชุมชน หรือสังคมและสืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่น ซึ่งในยุคแรกเริ่มเรื่องเล่ามีพื้นฐานเนื้อหาที่เกี่ยวกับศาสนา ความเชื่อของชุมชน หลักศีลธรรมของสังคม ตลอดจนเรื่องเล่าปรัมปรา เป็นต้น (Patea, 2012 : 2) ในยุคสมัยต่อมาเมื่อมนุษย์รู้จักใช้สัญลักษณ์ (symbols) และอักษร (alphabet) ในการสื่อสาร เรื่องเล่าหลายเรื่องได้ถูกถ่ายทอดผ่านภาพระบายหรือมีการจัดบันทึกลงในวัสดุตามสถานที่ต่าง ๆ ดังนั้นเรื่องสั้นจึงได้พัฒนาไปตามความเจริญของอารยธรรมของมนุษยชาติจนถึงขั้นมีการจัดพิมพ์ลงในกระดาษทำเป็นรูปเล่มในแบบต่าง ๆ และได้รับการพัฒนาจนมาเป็นการบันทึกลงในระบบดิจิทัล (digital) ที่เรียกว่าหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-books) และรูปแบบอื่น ๆ ดังที่ใช้กันในปัจจุบัน

คำว่า “เรื่องสั้น” หรือที่เรียกว่า “short story” เริ่มเป็นที่รู้จักกันอย่างจริงจังในช่วงปี ค.ศ. 1901 โดย แบรินเดอร์ แมตธิวส์ (Brander Matthews, 1852–1929) ได้รวบรวมและเผยแพร่นิทานและเรื่องเล่าซึ่งเป็นผลงานของบรรดานักประพันธ์ทั้งในอดีตและปัจจุบันตีพิมพ์

ลงในหนังสือของเขาที่ชื่อว่า “The Philosophy of the Short-Story” (Matthews, 1917 : 11-76) ดังนั้น คำว่า “short story” ตามชื่อหนังสือของเขาจึงเป็นที่รู้จักและใช้เรียกงานเขียนประเภทเรื่องสั้นตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา โดยก่อนหน้านั้นนักประพันธ์เรียกผลงานเรื่องเล่าของตนเองในหลากหลายลักษณะ เช่น โรเบิร์ต หลุยส์ สตีเวนสัน (Robert Louis Stevenson, 1850-1894) นักประพันธ์ชาวสกอตแลนด์ ใช้คำว่า “tale” ส่วน เอ็ดเวิร์ด มอร์แกน พอร์สเตอร์ (Edward Morgan Forster, 1879-1970) นักประพันธ์ชาวอังกฤษ ใช้คำว่า “fables” ส่วน มาร์ค ทเวน (Mark Twain, 1835-1910) นักประพันธ์ชาวอเมริกัน เรียกเรื่องสั้นว่า “tall tales” เป็นต้น (Williams, 1917 : 1-7)

เนื้อหาของเรื่องสั้นที่แต่งขึ้นในช่วงแรกนิยมนำมาจากการสมมุติเรื่องราวขึ้นมาโดยอาศัยจินตนาการและอารมณ์ของนักประพันธ์ทั้งสิ้น ในยุคต่อมานักประพันธ์เริ่มนำเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิตจริงมาแต่งมากขึ้น เช่น อัดวีวประวัติของผู้ที่มีอิทธิพลต่อสังคม ประเทศหรือต่อโลก (Quinn, 2000 : 301) มาเสริมเติมแต่งลงไปในงานเรื่องสั้นของตนบางส่วนหรือบ้างก็ปรับแต่งให้มีความคล้ายคลึงกัน ทั้งนี้เพื่อโน้มน้าวผู้อ่านให้เกิดความรู้สึกได้ว่าเรื่องที่กำลังอ่านอยู่นั้นสามารถสัมผัสได้ในชีวิตจริง ดังนั้นเรื่องสั้นจึงมุ่งหมายที่จะให้ผู้อ่านได้รับความเพลิดเพลินจากการอ่านเป็นหลัก โดยมีข้อคิด คติเตือนใจ คติธรรม เกร็ดความรู้ ปรัชญาชีวิต และประสบการณ์ชีวิตสอดแทรกอยู่ในเรื่องสั้นเหล่านั้นเป็นสำคัญ (Pasco, 1991 : 407)

ความหมายของเรื่องสั้น

การศึกษาความหมายของเรื่องสั้นจากหลักฐานข้อมูลทางเอกสารและหนังสือต่าง ๆ พบว่า คำว่า “เรื่องสั้น” (short story) มีใจความที่ยืดหยุ่น สามารถเข้ากับรูปแบบและแนวทางการเขียนเรื่องสั้นที่กว้างมาก (ชูทิพย์ นาถ, 2549 : 3-4) เรื่องสั้นเดิมมีต้นกำเนิดมาจากประเพณีการเล่านิทานซึ่งมักจะปูโครงเรื่องอย่างคร่าว ๆ ไว้เท่านั้น แล้วจะเข้าสู่จุดสำคัญของเรื่องอย่างรวดเร็วและจบลงทันที เรื่องสั้นยังจัดอยู่ในบันเทิงคดีประเภทหนึ่งที่เล่าเรื่องแบบร้อยแก้วซึ่งสั้นและมีความกระชับ (Pasco, 1991 : 414) มีความสั้นพอที่ผู้อ่านสามารถอ่านจบได้ขณะนั่งครุ่นหนึ่งตั้งแต่ต้นจนจบโดยไม่หยุด แต่ต้องมีความยาวพอที่นักประพันธ์สามารถทำให้ผู้อ่านคล้อยตามเนื้อหาได้เช่นกัน (Poe, 1984b : 77; Esenwein, 1909 : 19-20; Strong, n.d.) นอกจากนี้หากจะนับจำนวนคำที่เขียนตามเนื้อหาของเรื่องสั้นแล้วโดยทั่วไปพบว่ามียุตั้งแต่นึ่งร้อยจนถึงหนึ่งหมื่นคำ ดังนั้นในทางปฏิบัติแล้วไม่สามารถระบุความยาวของเรื่องสั้นไว้

อย่างตายตัว แต่ควรมีความยาวพอที่จะพิมพ์เป็นเล่มเล็ก ๆ ได้และสะดวกสำหรับการพกพา (Baldick, 2001 : 236; Quirk, 1906 : 44-45; Barrett, 1900 : 17-18) โดยทั่วไปเรื่องสั้นจะมี ส่วนประกอบหลัก ๆ เบื้องต้น ได้แก่ โครงเรื่อง การดำเนินเรื่อง ตัวละคร การสนทนา วิกฤตการณ์ ข้อขัดแย้งและจุดคลี่คลาย โดยจะเน้นเหตุการณ์ตอนสำคัญหรือฉากเพียง เล็กน้อยเท่านั้น มีฉากที่เรียบง่าย บรรยายอย่างกระชับและไม่มีโครงเรื่องที่ซับซ้อน ตัวละครมี บทบาทและการแสดงออกที่ผู้อ่านเข้าใจง่ายแต่ไม่ค่อยมีบทบาทเต็มที่นัก มีการจำกัด การบรรยายบทบาทของตัวละครไว้เพียง 1-2 ตัวเท่านั้น (หรือกลุ่มตัวละคร) มีปมปัญหาและ จุดคลี่คลายเรื่อง มีสารัตถะของเรื่องหรือแก่นเรื่องหลักเพียงเรื่องเดียวเช่นกัน (เยาวรัตน์ รุธิยุทธ, 2552 : 7; สุทัศน์ วงศ์กระบากถาวร, 2550 : 3) ดังนั้นเรื่องสั้นจึงจัดเป็นวิกฤตการณ์ ชุดหนึ่งที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวโยงกันตั้งแต่จุดเริ่มต้นไปจนถึงจุดสิ้นสุดของเรื่อง (มานิช ดินลานสกุล, 2547 : 3) มีการจำกัดขอบเขตเนื้อเรื่อง มีบทเกริ่นนำ เนื้อหาและสรุปเนื้อเรื่อง แต่ต้องบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ที่นักประพันธ์ตั้งใจไว้อย่างครบถ้วน นอกจากนี้เรื่องสั้นนั้น ยังเป็นเรื่องเล่าที่เกิดจากการสมมุติเรื่องราวเกี่ยวกับตัวละครและเหตุการณ์ขึ้นมากกว่าใช้ เรื่องจริง แต่อาจพบเห็นได้ในชีวิตจริงบ้าง (สุจิตรา จรจิตร, 2547 : 84) นอกจากนี้ ซิงเกอร์ แมริลลิน (Singer, 2000 : 38) ได้เปรียบเทียบเรื่องสั้นเหมือนกับรูปภาพที่บันทึกช่วงเวลาที่สำคัญ เอาไว้ แม้ว่าบางครั้งจะมีความลึกซึ้งและละเอียดอ่อน แต่ขณะเดียวกันรูปภาพนั้นอาจจะมี ผลกระทบหรือไม่มีผลกระทบใด ๆ เหมือนเรื่องสั้นในช่วงเวลานั้น เรื่องสั้นบางเรื่องมี ความสำคัญจนไม่สามารถลบออกไปได้ เรื่องสั้นจึงมีรูปแบบที่เป็นมาตรฐานในหลากหลายแนว เช่น เรื่องสั้นแนวโรแมนติก แนววิทยาศาสตร์ แนวสยองขวัญ หรือแนวประชดประชัน เป็นต้น แม้ว่าเรื่องสั้นจะมีความคล้ายคลึงกับนวนิยายในหลาย ๆ ประเด็น แต่เมื่อพิจารณาโดยละเอียด แล้วพบว่า นวนิยายนั้นจะแต่งให้มีรายละเอียดมากกว่า (Dwankowski, 2010 : n.d.) ดังนั้น สำหรับเรื่องสั้นแล้ว นักประพันธ์อาจต้องเขียนบทวิเคราะห์ไว้ให้ผู้อ่านด้วย ในการวิเคราะห์ เรื่องสั้นจำเป็นต้องมีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับวรรณกรรมในลักษณะต่าง ๆ นอกจากนี้เรื่องสั้น นิยมจบเรื่องแบบพลิกความคาดหมายหรือทิ้งข้อคิดไว้ให้กับผู้อ่านได้สรุปแนวคิดของนัก ประพันธ์ออกมาต่าง ๆ นานาได้ (ชูทิพย์ นาถ, 2549 : 9)

สรุปได้ว่าเรื่องสั้นเป็นงานวรรณกรรมประเภทบันเทิงคดีชนิดหนึ่งที่เล่าเรื่องแบบ ร้อยแก้ว มีต้นกำเนิดมาจากวัฒนธรรมในการเล่าขานนิทานและเรื่องราวที่มาจากความเชื่อ ทางศาสนา ความศรัทธา หลักศีลธรรม คุณธรรม เพื่อเป็นกุศโลบายในการปลูกฝังความดีงาม

และระเบียบวินัยจากรุ่นสู่รุ่น เพื่อให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขในสังคมของมนุษย์ เรื่องสั้นเป็นเรื่องที่ไม่มีความซับซ้อน มีความสัมพันธ์กับเนื้อหาตลอดทั้งเรื่องและจบลงอย่างรวดเร็ว เรื่องราว เหตุการณ์หรือตัวละครนิยมใช้สิ่งที่ไม่สมมุติขึ้นหรืออาจมีตัวตนอยู่จริงในสังคม อาจมีการอิงประวัติศาสตร์ตามเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงหรือแต่งขึ้นเองทั้งหมด การเล่าเรื่องจะแสดงให้เห็นถึงพื้นหลังทางสังคมและมีความละเอียดที่น้อยกว่านวนิยาย ผู้อ่านสามารถอ่านตั้งแต่ต้นจนจบได้ในระยะเวลาอันสั้น นิยมจบเรื่องแบบพลิกความคาดหมาย เน้นสารัตถะอันเป็นแก่นของเรื่องและซ่อนแนวคิดเพื่อสร้างความประทับใจให้กับผู้อ่านเมื่ออ่านจบ

ลักษณะของเรื่องสั้น

รูปแบบและวิธีการในการประพันธ์เรื่องสั้นนั้นไม่มีขอบเขตที่กำหนดไว้อย่างตายตัว ดังนั้นนักประพันธ์มีอิสระในการประพันธ์งานของตนได้อย่างอิสระ อย่างไรก็ตามมีนักประพันธ์และผู้เชี่ยวชาญด้านวรรณกรรมส่วนหนึ่ง ได้กล่าวถึงลักษณะของเรื่องสั้นไว้ ดังนี้

เอดการ์ แอลัน โป (Edgar Allan Poe, 1809–1849) ผู้บุกเบิกและเป็นต้นกำเนิดงานประพันธ์เกี่ยวกับเรื่องสั้น ได้กล่าวถึงลักษณะของเรื่องสั้นไว้และเป็นข้อความที่รู้จักกันดีจนเป็นที่กล่าวอ้างและใช้อ้างอิงกันมากที่สุดเกี่ยวกับเรื่องสั้น อาจกล่าวได้ว่าข้อความดังกล่าวเป็นทฤษฎีของเรื่องสั้นให้กับนักประพันธ์ในยุคต่อมา ดังนี้

“A skillful artist has constructed a tale. He has not fashioned his thoughts to accommodate his incidents, but having deliberately conceived a certain single effect to be wrought, he then invents such incidents, and he then combines such events, and discusses them in such tone as may best serve him in establishing the preconceived effect. In the whole composition there should be no word written of which the tendency, direct or indirect, is not to the one pre-established design. And by such means, with such care and skill, a picture is at length painted which leaves in the mind of him who contemplates it with a kindred art, a sense of the fullest satisfaction. The idea of the tale has been presented unblemished,

because undisturbed; and this is an end unattainable by the novel". (Poe, 1984a : 586)

เอ็ดการ์ แอลัน โป (Edgar Allan Poe) ได้กล่าวถึงการประพันธ์เรื่องเล่า (tale) พอสรุปได้ว่า เรื่องเล่าที่นักวรรณกรรมผู้มีทักษะรังสรรค์ขึ้นมา ใช้ว่าเป็นการเล่าเรื่องราวอย่างไร จุดหมาย เรื่องราวทุกเรื่องที่ตั้งขึ้นร้อยเรียงมาอย่างดีที่สุดเพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์อย่างใดอย่างหนึ่งไม่ว่าจะโดยตรงหรือโดยอ้อม หากผลออกมาไม่เป็นดังที่ตั้งใจไว้อาจกล่าวได้ว่า ล้มเหลว ดังนั้นนักประพันธ์จึงต้องมีความรอบคอบและต้องมีความชำนาญในการแต่งเรื่อง สามารถเปรียบได้กับภาพศิลปะที่ให้ความรู้สึกด้านจิตใจและอารมณ์กับผู้ฟัง เรื่องเล่าจึงต้องสามารถถ่ายทอดออกมาได้อย่างไม่มีที่ติเช่นกัน หลี่ เยียน (2555 : 12) กล่าวถึงลักษณะของเรื่องสั้นว่าเป็นเรื่องที่นักประพันธ์สมมุติขึ้นมาเท่านั้น เนื้อหาที่มีความยาวไม่มากใช้เวลาในการอ่านเพียงเล็กน้อย โครงเรื่องไม่มีความซับซ้อนและประกอบด้วย ความขัดแย้งหรือปมปัญหา มีแนวคิดสำคัญเพียงแนวคิดเดียว มีตัวละครน้อย ฉากและการสนทนาต้องสอดคล้องกับสภาพแวดล้อม ดำเนินเรื่องอย่างกระชับรัดกุมและมีประโยชน์ต่อการดำเนินเรื่องมากที่สุด ปทุมวดี ล้ำเลิศ (2551 : 12) ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับลักษณะของเรื่องสั้นว่าเป็นบันเทิงคดีร้อยแก้วรูปแบบหนึ่งมีลักษณะคล้ายนิยาย แต่มีลักษณะที่เป็นเฉพาะตัวของเรื่องสั้นคือมีโครงเรื่องเดียว มีจุดหมายของเรื่องและผลของเรื่องเพียงประการเดียว ความยาวของเรื่องมีขนาดสั้น ใช้เวลาในการอ่านเพียงเล็กน้อย (Quinn, 2006 : 387; Grabo, 1913 : 1-6) ตอนจบของเรื่องมีจุดจบแบบธรรมดาหรือพลิกความคาดหมาย ตัวละครไม่มาก มีความสมจริง ดำเนินเรื่องอย่างรวดเร็ว ลักษณะดังกล่าวนี้จัดว่าเป็นลักษณะเด่นของเรื่องสั้น (มานิช ดินลานสกุล, 2547 : 5; Canby, 1913 : 1-3)

สรุปได้ว่า ลักษณะของเรื่องสั้นไม่ได้มีขอบเขตที่กำหนดไว้อย่างตายตัว ในด้านเนื้อหาเปิดกว้างให้นักประพันธ์ได้ถ่ายทอดเรื่องราวได้ในทุกแง่มุม โดยมีโครงสร้างและการนำเสนอเนื้อเรื่องอย่างกระชับเข้าใจง่าย มีการใช้ตัวละครเพียงไม่กี่ตัวและแฝงแนวคิดไว้ให้ผู้อ่าน

ประเภทของเรื่องสั้น

นักวิชาการและนักประพันธ์ได้แบ่งเรื่องสั้นออกเป็นลักษณะต่าง ๆ ไว้ดังต่อไปนี้

1. แบ่งตามประเภท

ตามนี้นักวิชาการ เช่น ชไมพร พรเพ็ญพิพัฒน์ (2549 : 37-38); ชูทิพย์ นาถ (2549 : 11-13); นันทนา ยาวีราช (2547 : 16); ดวงใจ ไทยอุบุญ (2543 : 268); เป็ล้อง ณ นคร (2540 : 130-131); สายทิพย์ นุกุลกิจ (2543 : 183-184); และ Joseph, M. (1924 : 135-152) ได้กล่าวเป็นแนวเดียวกันถึงประเภทของเรื่องสั้น สามารถสรุปแบ่งออกได้ ดังนี้

1.1 เรื่องสั้นชนิดเน้นการผูกเรื่องหรือเหตุการณ์ เรียกว่า “short story of plot” เป็นเรื่องที่มีมุ่งความสำคัญไปที่เหตุการณ์อันเป็นข้อขัดแย้งหรือปมปัญหาในเรื่อง เน้นให้เหตุการณ์มีความซับซ้อน ปมปัญหาที่อยู่ในเหตุการณ์ส่งผลกระทบต่อตัวละครต่าง ๆ ในเรื่อง ผู้อ่านสามารถรับรู้ได้ตลอดทั้งเรื่อง นักประพันธ์จะเน้นไปที่เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจากภายนอกไม่ใช่เป็นประวัติหรือเรื่องส่วนตัวของตัวละคร เช่น เหตุการณ์จากสงคราม ภัยธรรมชาติ โรคระบาด วัฒนธรรมประเพณี ตัวละครเป็นเพียงผู้เข้าไปเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์และพยายามหาวิธีการเอาชนะเหตุการณ์เหล่านั้นเท่านั้น นอกจากนี้เรื่องสั้นในลักษณะนี้มักจบลงด้วยการพลิกความคาดหมายและทิ้งปมบางอย่างไว้ให้ผู้อ่านได้ตีความ

ตัวอย่างเช่น เรื่อง “The Masque of the Red Death” (Poe, 1978 : 667-678) โดย เอ็ดการ์ แอลแล่น โป (Edgar Allan Poe) เรื่องย่อมีอยู่ว่า เกิดโรคระบาดที่ชื่อว่า “Red Death” ที่เมืองของเจ้าชายพรอสเพโร (Prince Prospero) ผู้ที่ได้รับเชื้อจะมีอาการปวดร้าวตามร่างกาย เวียนศีรษะ และมีเลือดออกตามรูขุมขนจนแดงไปทั้งตัวจึงเป็นที่มาของชื่อโรคนี้ ผู้ได้รับเชื้อจะเสียชีวิตภายในเวลาครึ่งชั่วโมงเท่านั้น ประชาชนต่างหวาดกลัวและเสียชีวิตเป็นจำนวนมากจากเชื้อนี้ สำหรับเจ้าชายนั้น พระองค์ยังทรงสุขสำราญและทรงไม่มีความหวาดกลัวใด ๆ แต่ทรงรวบรวมเหล่าผู้กล้าและนางสนมในวังประมาณ 1 พันคน ให้เข้าไปอยู่ในโบสถ์กับพระองค์ที่ลงสลักปิดตายทางเข้าออกทุกด้านไม่ให้ผู้ใดเข้าออกได้เพื่อป้องกันโรคนี้ เวลาผ่านไป 5 เดือนขณะที่โรคนี้อยู่คงระบาดหนักอยู่ในเย็นวันหนึ่งพระองค์ทรงให้มีจัดการเต็นท์ขึ้นภายในโบสถ์ที่แบ่งออกเป็นห้อง ๆ ทาด้วยสีและประดับหน้าต่างด้วยกระจกหลากสี และทรงรับสั่งให้ทุกคนแต่งตัวแบบแปลกประหลาด เมื่อพระองค์เข้าไปภายใน กระจกที่ต้องแสงสะท้อนออกมาทำให้เห็นคุณคล้ายผี การเต้นรำดำเนินไปอย่างสนุกสนานแล้วทุกคนก็หยุดอยู่ในความเงียบเมื่อนาฬิกาตีบอกเวลาเที่ยงคืน ตอนนี้อเองมีบางคนสังเกตเห็นคนแปลกหน้าคนหนึ่งที่มีท่าทางเหมือน

ติดโรค “Red Death” ด้วยความที่เขาอยู่นอกล้อมกับเจ้าชาย พระองค์ทรงใช้กริชวิงโล่แทงแล้ว ทรงสะกดลัมจนสิ้นพระชนม์ ชายผู้นั้นได้หายเข้าไปในห้อง ตั้งแต่นั้นทุกคนจึงค่อย ๆ เสียชีวิตลงทีละคนจนหมด

เรื่องนี้เนื้อหาโดยรวมเน้นไปที่ภัยจากโรคระบาด ลักษณะและการออกฤทธิ์ของโรคนี้นรุนแรงมาก สามารถคร่าชีวิตของผู้ที่ได้รับเชื้อภายในครึ่งชั่วโมง ผู้คนในเมืองต่างดิ้นรนหาทางเอาชีวิตรอดด้วยวิธีการต่าง ๆ แต่ท้ายสุดแล้วทุกคนก็ต้องสังเวยชีวิตให้กับโรคนี้

1.2 เรื่องสั้นชนิดเน้นตัวละคร เรียกว่า “short story of character” เป็นการสร้างตัวละครหรือเน้นให้เห็นถึงอดีตชีวิตประวัติ บุคลิกลักษณะและพัฒนาการด้านบุคลิกภาพของตัวละครเป็นสำคัญ เรื่องสั้นประเภทนี้มุ่งความสำคัญไปที่ตัวละครตัวใดตัวหนึ่งที่ได้รับผลกระทบจากสิ่งที่อยู่รอบตัวซึ่งอาจจะเป็นเหตุการณ์หรือบุคคลที่เกี่ยวข้องและเน้นพฤติกรรมของตัวละคร โดยใช้ตัวละครเป็นตัวดำเนินเรื่องเป็นส่วนใหญ่ มีการบรรยายเพื่อแสดงลักษณะของตัวละครอย่างใดอย่างหนึ่งให้เด่นชัด ผู้อ่านจะรับรู้และเข้าใจเรื่องราวทั้งหมดได้ว่าเป็นเรื่องราวของตัวละครในเรื่อง เช่น ลักษณะนิสัย ดูร้าย อ่อนโยน มีสติปัญญาดี เป็นคนฉลาด เก่ง สวยหรือหล่อ เป็นต้น

เช่นเรื่อง “The three-Century woman” (Hat, 2003 : 250–256) โดย ริชาร์ด เพ็ค (Richard Peck, 1934–2018) เรื่องราวกล่าวถึงคุณยายทวดเบร็คเคนริดจ์ (Breckenridge) ที่มีชื่อเสียงอันเนื่องมาจากท่านมีชีวิตอยู่มาจนถึงสามศตวรรษด้วยกัน คือท่านเกิดในปี ค.ศ. 1899 ณ ตอนนีก็ปี 2001 เหตุนี้จึงมีผู้สื่อข่าวจากหลายสำนักมาขอสัมภาษณ์และร่วมแสดงความยินดีกับท่าน โดยมีลูกสาวคอยดูแลความเรียบร้อย นักข่าวได้สัมภาษณ์ถึงชีวิตที่ผ่านมาของคุณยายที่อยู่ในเหตุการณ์สำคัญ เช่น แผ่นดินไหวครั้งร้ายแรงที่สุดในซานฟรานซิสโก เมื่อปี 1960 และได้ขึ้นไปอยู่บนเรือเหาะที่เกิดระเบิดระหว่างทางเพื่อบินข้ามมหาสมุทรแอตแลนติกแต่คุณยายรอดมาได้อย่างปาฏิหาริย์ ตอนท้ายนักข่าวขอให้คุณยายได้พยากรณ์ให้กับยุคใหม่ของศตวรรษที่ 21 นี้ ท่านกล่าวเพียงสั้น ๆ ว่า ภาษีจะสูงขึ้น หากที่จอดรถยากขึ้น ผู้คนจะมีชีวิตยืนยาวพอ ๆ กับยายและยังทิ้งท้ายไว้ว่า ที่วีจะไม่ได้รับความนิยม นักข่าวจะตงงาน เว็บไซต์จะเข้ามาแทนที่เมื่อนักข่าวกลับกันหมดแล้ว ลูกสาวจึงเอ่ยถามว่า “แม่ไม่เคยไปซานฟรานซิสโกหรือเห็นเรือเหาะเลยนะ” คุณยายตอบลูกสาวอย่างตรง ๆ ว่า “ถูกของลูกจ๊ะ แต่แม่ก็อ่านหนังสือเป็นนะ” จากเนื้อหาที่กล่าวมาผู้อ่านจะรับรู้ได้ว่าเรื่องนี้เน้นไปที่เรื่องราวของคุณยายตลอดทั้งเรื่อง

1.3 เรื่องสั้นชนิดเน้นการสร้างบรรยากาศหรือฉากเป็นสำคัญ เรียกว่า “short story of atmosphere” คือ เรื่องสั้นที่มุ่งเน้นและให้ความสำคัญกับฉากและบรรยากาศในเรื่องที่ตัวละครเข้าไปเกี่ยวข้อง (Spitzer, 1962 : 63-64) ดังนั้นนักประพันธ์ที่ต้องให้รายละเอียดความสมเหตุสมผล เพื่อให้ผู้อ่านเกิดอารมณ์ร่วมและอยากเข้าไปเกี่ยวข้องด้วย เช่น การไปฮันนีมูน (honeymoon) ในสถานที่อันสุดแสนวิเศษแห่งใดแห่งหนึ่งของตัวละครกับคนรัก หรือ การไปท่องเที่ยว ณ แหล่งท่องเที่ยวที่สวยงาม การบรรยายฉากและบรรยากาศต้องสามารถโน้มน้าวให้ผู้อ่านเกิดจินตนาการฝันที่จะมีส่วนร่วมและเดินทางไป ณ สถานที่แห่งนั้นเพื่อที่ตนจะได้พบเจอกับความโรแมนติก ดังที่ตัวละครได้เจอบ้าง การเน้นฉากและบรรยากาศในงานวรรณกรรมทำให้สถานที่หลายแห่งกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงและตามมาด้วยปรากฏการณ์กระแสมรยตัวละครดังที่ได้ยืนยันบ่อยครั้ง

1.4 เรื่องสั้นชนิดเน้นแนวคิดหรือแสดงความคิดเห็น เรียกว่า “short story of theme” คือเรื่องสั้นที่นักประพันธ์ต้องการเสนอแนวคิดอย่างใดอย่างหนึ่งให้ผู้อ่านได้ไตร่ตรองไปพร้อม ๆ กับเรื่องในขณะที่อ่านด้วยการใช้สัญลักษณ์ กล่าวเป็นนัยหรือมุ่งเน้นให้เห็นสังขรณ์ของชีวิตอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกผิดชอบชั่วดี เรื่องสั้นในลักษณะนี้ไม่เพียงแต่เน้นความสนุกสนานเท่านั้นแต่ยังมุ่งเน้นที่จะสอนและให้ข้อคิดกับผู้อ่านโดยใช้เรื่องสั้นเป็นเครื่องมือในการสื่อสาร

ตัวอย่างเช่นเรื่อง “The Circus” (Porter, 1965 : 343-346) โดย แคทเธอริน แอนน์ พอร์เตอร์ (Katherine Anne Porter, 1890-1980) เป็นเรื่องราวของสาวน้อยมิแรนดา (Miranda) ที่คนในครอบครัวพาไปดูละครสัตว์ ขณะที่นั่งบนอัฒจันทร์แถวกลางสุด สายตาเธอสอดส่ายไปทั่วด้วยความตื่นเต้นตามประสาเด็ก ทันใดนั้นสายตาเธอก็ไปสะดุดกับเด็กชายที่แหงนหน้าขึ้นจ้องมองเธอจากด้านล่างและสิ่งยั้มให้เธอพร้อมกับสะกิดเพื่อนชายข้าง ๆ ให้มองดูเธออีกคน เธอเด็กเกินที่จะเข้าใจความหมายแต่ก็พอรู้สึกได้ว่าไม่เป็นมิตร เธอจึงถามพี่เลี้ยงว่าเด็กชายพวกนี้ทำอะไรกันข้างล่าง พอพี่เลี้ยงเห็นก็รีบจับเข้าเธอให้ชิดกันแล้วดึงกระโปรงเธอมาปิดเข้าพร้อมกับบอกให้นั่งดี ๆ ทันใดนั้นเธอได้กรี๊ดร้องออกมาด้วยความตกใจจากเสียงดนตรีที่ดังกระหึ่มไปทั่ว การแสดงกายกรรมต่าง ๆ กริยาท่าทางของตัวตลก แสงสีที่สาดส่องระยิบระยับยิ่งทำให้เธอไม่เข้าใจว่าเกิดอะไรขึ้น แม้แต่พ่อแม่เธอนั่งอยู่ข้าง ๆ ไม่ได้อธิบายให้เธอฟังว่านี่เป็นเพียงการแสดงเท่านั้น มิแรนดาได้แต่ก้มหน้าร้องไห้จนพ่อแม่ต้องบอกให้พี่เลี้ยงพาเธอกลับบ้านไปก่อน เมื่อตกเย็นทุกคนเล่าประสบการณ์ในวันนี้ด้วยความตื่นเต้น สนุกสนาน

แต่โทษมิแรนดาต่าง ๆ นานา และล้อเธอที่กลัวแม่กระทั่งตัวตลก สิ่งเหล่านี้ทำให้เธอรู้สึกโดดเดี่ยวและเข้ากับคนอื่นไม่ได้ ไม่มีใครในครอบครัวมาปลอบหรืออธิบายถึงสิ่งที่เกิดขึ้นในวันนี้เลย

เรื่องนี้ให้นักประพันธ์ต้องการสื่อให้เห็นถึงความแตกต่างกันของแต่ละวัยที่มีการรับรู้และตีความสิ่งรอบข้าง ดังนั้นความเข้าใจ ความมีเหตุผล และการบ่อนสิ่งต่าง ๆ ให้กับเด็กตามความเหมาะสมกับวัยจะเป็นการเสริมพัฒนาการด้านสังคมและการใช้ชีวิตที่ถูกต้องให้กับเด็กในอนาคตได้เป็นอย่างดี

2. แบ่งตามกลุ่มนักประพันธ์

ตามที่นักวิชาการ เช่น นัญ เจริญพันธ์ศิริกุล (2558 : 31-33); ชไมพร พรเพ็ญพิพัฒน์ (2549 : 38-39); มาโนช ดินลานสกุล (2547 : 6); ภิญโญ กองทอง (2541 : 155-157); คณะกรรมการกลุ่มผู้ผลิตชุดวิชาภาษาไทย 7 มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (2539 : 662); สุขชาติ สวัสดิ์ศรี (2518 : 19-47); Quinn, A. H. (1936 : 433-434); Esenwein, J. B. (1909 : 64-67); และ Barrett, C. R. (1900 : 26-44) ได้กล่าวเป็นแนวเดียวกันถึงเรื่องสั้นที่แบ่งตามความถนัดของกลุ่มนักประพันธ์ในลักษณะต่าง ๆ สามารถสรุปได้ ดังนี้

2.1 กลุ่มคลาสสิก เรียกว่า “classicism” คือ เรื่องที่เขียนขึ้นตามแนวคิดแบบดั้งเดิม โดยอาศัยเค้าโครงเรื่องจากเรื่องราวประวัติศาสตร์หรือวรรณคดีของชาติต่าง ๆ เช่น กรีก โรมัน จีน อินเดีย หรือเรื่องเล่าปรัมปรา มักใช้อภินิหารในการแก้ปัญหา เช่น ตัวละครต้องตามหาของวิเศษหรือต้องฝึกวิชา คาถาอาคม เพื่อนำไปใช้ปราบปีศาจหรือห่มุมาร เรื่องสั้นทำนองนี้เป็นที่นิยมของผู้อ่านทุกยุคทุกสมัย (Quinn, 2006 : 81)

2.2 กลุ่มโรแมนติก เรียกว่า “romanticism” คือ เรื่องที่มุ่งให้ความสำคัญลงไปในด้านอารมณ์ความรู้สึกและญาณสังหรณ์มากกว่าคุณค่าทางปัญญา เนื้อหามักเกี่ยวกับความรัก ความโลภ ความโกรธ ความหลง และความอิจฉาริษยา เป็นต้น ซึ่งเป็นธรรมชาติของมนุษย์ เป็นเรื่องราวที่เน้นไปที่ตัวละคร ผู้อ่านจะสัมผัสและเข้าถึงอารมณ์ของตัวละครได้ง่าย เนื่องจากเป็นการถ่ายทอดเรื่องราวและสิ่งที่มีอยู่ภายในของมนุษย์ทุกคน (Quinn, 2006 : 370-371; Hamilton, 1923 : 25-28, 36)

2.3 กลุ่มอรรถนิยม (ลัจนิยม) เรียกว่า “realism” คือ เรื่องสั้นที่มีลักษณะการเขียนที่นักประพันธ์จะใช้การบรรยายจาก ตัวละคร ตลอดจนจนการสร้างปัญหาและข้อขัดแย้งต่าง ๆ เป็นไปในเชิงเลียนแบบเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงทั้งหมด จะมีการระบุวันเวลาสถานที่และ

บุคคลเพื่อให้ผู้อ่านรับรู้ได้ถึงความจริง การดำเนินเรื่องจะมีความเรียบง่ายและเข้าใจได้ทันที โดยถือรูปแบบการมองจากภายนอกเป็นหลัก (objectivity) และ “ความจริงที่เห็นคือความจริงที่แสดง” สัจนิยมมีจุดมุ่งหมายหลักคือ เพื่อตีแผ่แง่มุมชีวิตต่าง ๆ ของมนุษย์อย่างตรงไปตรงมาและกล่าวถึงความเป็นไปได้ในสังคมด้วยเพื่อสะท้อนสภาพสังคมและชีวิตจริง (Quinn, 2006 : 354-355; Rozelle, 2005 : 104-105; Hamilton, 1923 : 34-36)

2.4 กลุ่มสัจนิยมใหม่ เรียกว่า “neo-realism” คือ เรื่องสั้นที่มุ่งสะท้อนให้เห็นถึงสภาพชีวิตในสังคมที่แท้จริงที่มีความละเอียดอ่อน สอดคล้องกับเป้าหมายของการดำรงชีวิตของมนุษย์ พร้อมทั้งสอดแทรกแนวคิดในการพัฒนาสังคมอย่างมีอุดมการณ์ แนวคิดนี้ได้พัฒนามาจากแนวคิดสัจนิยม (Quinn, 2006 : 283-284; Johnson, 1969 : 49-70)

2.5 กลุ่มธรรมชาตินิยม เรียกว่า “naturalism” คือ เป็นเรื่องที่มีมุ่งแสดงความสำคัญของธรรมชาติที่มีความจำเป็นต่อชีวิตมนุษย์มากน้อยเพียงใด มนุษย์ต้องรู้จักเรียนรู้และมีความเข้าใจที่จะอาศัยและอยู่ร่วมกับธรรมชาติแวดล้อมต่าง ๆ บนโลกใบนี้ตามความเป็นจริง ไม่ยึดติดกับสิ่งเหนือธรรมชาติ เป็นการชี้ให้เห็นด้านดีและไม่ดี ด้านสุขและทุกข์ ด้านงดงามและด้านอัปมงคลของมนุษย์ อันเป็นความไม่สมบูรณ์แบบของชีวิตมนุษย์ที่อยู่ร่วมกันในสังคม (Hewitt, 1970 : 55) อย่างไรก็ตามธรรมชาตินิยมมีแนวโน้มที่จะแสดงถึงธรรมชาติของมนุษย์ในด้านลบมากกว่าด้านบวก คือมุ่งที่จะตีแผ่แก่นแท้ของมนุษย์ที่ยังเต็มไปด้วยความโลภ ความโกรธ และความหลง และความอิจฉาริษยา อันเป็นเหตุนำไปสู่ความไม่เท่าเทียมในสังคม เช่น การเอารัดเอาเปรียบ การกดขี่ ความทุกข์ยาก ความทรมาน ความแร้นแค้น เรื่องประเภทนี้จึงนิยมเสนอแนวคิดที่สมจริงเช่นเดียวกับเรื่องประเภทสัจนิยม (Quinn, 2006 : 280; Pizer, 1967 : 110-117)

2.6 กลุ่มเหนือจริง เรียกว่า “surrealism” คือ ลักษณะการประพันธ์จะใช้สิ่งที่คุณเหมือนว่าเป็นจริงมาเปรียบเทียบกับเรื่องราวที่เป็นไปได้และเป็นไปไม่ได้ บางครั้งจะใช้วิธีการเล่าเรื่องที่เป็นโลกแห่งความเพ้อฝัน บางครั้งใช้ลักษณะใกล้เคียงกับกลวิธีการเขียนนวนิยายวิทยาศาสตร์ และนิยมใช้วิธีวาดภาพย้อนกลับไปกลับมา ตลอดจนเป็นเรื่องราวในลักษณะฝันเพื่อง โลกใต้น้ำ หรือเกี่ยวกับภูตผีปีศาจ เวทมนต์คาถา สิ่งลึกลับมหัศจรรย์ (Quinn, 2006 : 406)

2.7 กลุ่มสัญลักษณ์นิยม เรียกว่า “symbolism” คือ ลักษณะการเขียนนิยมใช้สัญลักษณ์หรือรหัส (code) อย่างใดอย่างหนึ่งที่ปรากฏในการบรรยายจาก ตัวละคร ตลอดจน

การสร้างปัญหาและข้อขัดแย้งต่าง ๆ การดำเนินเรื่องมักใช้กลวิธี “ย้อนกลับไปกลับมา” (flashback) แสดงความซับซ้อนของจิตใต้สำนึกของมนุษย์โดยใช้แบบการมองภายในเป็นหลัก (subjectivity) เป็นการเปรียบเทียบสิ่งที่เป็นรูปธรรมแทนนามธรรมหรือบุคลาธิษฐาน โดยจะไม่กล่าวถึงอย่างตรงไปตรงมา เช่น ความดีใช้สัญลักษณ์เป็นนกบวช ความงามใช้สัญลักษณ์เป็นดอกไม้ ความเลวทรามชั่วช้าใช้สัญลักษณ์เป็นแม่มด ความโหดร้ายใช้กับดักแทน เป็นต้น (Barnet, Burto, & Cain, 2008 : 122–125; Frye, 1952 : 11–19)

2.8 กลุ่มกะเทาะสังคม เรียกว่า “satirical” คือ ลักษณะการเขียนเป็นไปในเชิงสมจริง นักประพันธ์จะเน้นเนื้อหาเหตุการณ์หรือการกระทำของตัวละครที่มีการเสียดสีหรือประชดประชัน สังคม การเมือง เศรษฐกิจ หรือพฤติกรรมของผู้ที่มีอิทธิพลต่อความรู้สึกนึกคิดของมนุษย์โดยทั่วไป เพื่อสะท้อนภาพของสังคมและบางครั้งนิยมใช้นิทานในการเปรียบเทียบเช่นกัน (Abramas, 1981 : 167)

2.9 กลุ่มอิมเพรสชันนิสม์ (Impressionism) คือ ลักษณะการเขียนที่เกิดจากความประทับใจ มิได้มุ่งแสดงเนื้อเรื่องหรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ในเรื่อง แต่พรรณนาสภาพของอารมณ์ความรู้สึกในด้านบวกของตัวละครที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งอย่างละเอียด อย่างเช่น ความรู้สึกรัก ความผูกพัน ความมีน้ำใจ ความเสียสละ เป็นต้น ผู้อ่านจะสัมผัสเรื่องราวได้ด้วยอารมณ์เช่นกัน (Quinn, 2006 : 210; Phillips, 1912 : 702–707; Stark, 1895 : 53–56)

2.10 กลุ่มเอ็กซ์เพรสชันนิสม์ (expressionism) คือ ลักษณะการเขียนเรื่องราวที่มุ่งบรรยายสิ่งต่าง ๆ ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม โดยใช้ถ้อยคำสำนวนแปลก ๆ ใหม่ ๆ หรือใช้โวหารที่คมคายมาเปรียบเทียบอย่างละเอียด จนทำให้ผู้อ่านเห็นภาพได้ชัดและเกิดความซาบซึ้งกับสิ่งนั้น ๆ เรื่องสั้นประเภทนี้จึงคล้ายกับอิมเพรสชันนิสม์คือไม่เน้นที่เนื้อเรื่อง (Quinn, 2006 : 154–155)

2.11 กลุ่มคติธรรมนิยม เรียกว่า “moralism” คือ ลักษณะการเขียนเรื่องราวที่มุ่งสอนหลักศีลธรรมและปรัชญาในการใช้ชีวิต เนื้อเรื่องโดยรวมเน้นที่การสร้างคุณค่าของมนุษย์ให้เป็นไปตามอุดมคติที่เป็นที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับสังคม เช่น ความเสียสละ ความอดทน ความกล้าหาญ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่มีน้ำใจ ความกตัญญู การรักษาชื่อเสียงเกียรติยศ (Quinn, 2006 : 268; Davies, 1990 : Online)

2.12 กลุ่มแปลกแยก เรียกว่า “alienation” คือ ลักษณะการเขียนที่มีจุดอยู่ตรงที่เล็งเห็นว่าสภาพของคนในสังคมปัจจุบันได้ถูกตัดขาดออกจากความเชื่อและกฎเกณฑ์แบบ

ดั้งเดิม การดำเนินเรื่องค่อนข้างเป็นแบบ "รำพึงของจิตใต้สำนึก" (monologue subconscious) เป็นส่วนมาก บางครั้งยังนิยมใช้การเปรียบเทียบกับสัญลักษณ์บางอย่างและการเสียดสีเยาะเย้ยมาอธิบายถึงการกระทำของตัวละครที่มีลักษณะคล้ายกับไร้เหตุผล สิ้นหวังและถูกเมินหน้าจากสังคม ซึ่งจะปรากฏออกมาให้เห็นในแง่ของชีวิตที่ไร้สาระ แต่หากลองพิจารณาโดยถ่องแท้ก็จะเห็นคุณค่าที่แฝงอยู่เช่นกัน (Quinn, 2006 : 17-19; Horton, 1978 : 197-220; Van Bark, 1961 : 183-197)

สรุปได้ว่า เรื่องสั้นแบ่งออกได้ดังนี้ 1) แบ่งตามประเภท ได้แก่ เน้นการผูกเรื่องหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น เน้นตัวละครหรือตัวบุคคล เน้นการสร้างบรรยากาศหรือสภาพแวดล้อมเป็นสำคัญ เน้นแนวคิดหรือการแสดงความคิดเห็น และ 2) แบ่งตามกลุ่มนักประพันธ์ ได้แก่ กลุ่มคลาสสิกที่ยึดถือธรรมเนียมในการแต่งแบบดั้งเดิม กลุ่มโรแมนติกต้องการเสนอการแสดงออกถึงซึ่งอารมณ์ความรู้สึกในด้านต่าง ๆ ที่เป็นธรรมชาติของมนุษย์ กลุ่มอัตถนิยมต้องการเลียนแบบสรรพสิ่งในโลกให้ดูเหมือนว่าเป็นเรื่องจริง กลุ่มสังคมนิยมต้องการสะท้อนความจริงของชีวิตในแง่มุมต่าง ๆ ของมนุษย์ให้เป็นที่ปรากฏ กลุ่มธรรมชาตินิยมต้องการเสนอความสัมพันธ์ของมนุษย์ที่มีต่อสภาพแวดล้อมที่ต้องอยู่ด้วยกันอย่างเข้าใจซึ่งกันและกัน กลุ่มเหนือจริงต้องการนำเสนอสิ่งที่มนุษย์ทั่วไปคิดว่าเป็นไปไม่ได้ให้รู้สึกว่าเป็นไปได้ กลุ่มสัญลักษณ์นิยมใช้สัญลักษณ์แทนที่คนและตัวตนของมนุษย์ กลุ่มกะเทาะสังคมต้องการสะท้อนพฤติกรรมของมนุษย์ในสังคมกับเรื่องที่มีผลต่อความรู้สึก กลุ่มอิมเพรสชันนิสม์ต้องการนำเสนอเรื่องที่สร้างความรู้สึกด้านบวกที่อ่อนไหวของมนุษย์ กลุ่มเอ็กซ์เพรสชันนิสม์ต้องการนำเสนอสิ่งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรมให้มีความชัดเจนมากขึ้น กลุ่มคติธรรมนิยมต้องการเน้นการปลูกฝังคุณธรรม ศีลธรรม และปรัชญาชีวิตให้กับมนุษย์ และกลุ่มแปลกแยกต้องการนำเสนอความไร้สาระของมนุษย์

รายละเอียดเนื้อเรื่อง

จากที่กล่าวมาแล้วเรื่องสั้นมีอยู่หลายประเภท หากพิจารณาโดยละเอียดพบว่าเรื่องสั้นทั้งหลายล้วนมีองค์ประกอบเนื้อเรื่องและโครงสร้างหลักที่สำคัญต่างกันไม่มากนักตามที่นักวิชาการ เช่น ชูทิพย์ เลหาวิเศษ (2558 : 11-12); สุทัศน์ วงศ์กระปากถาวร (2550 : 105-125); มาโนช ดินลานสกุล (2547 : 38-53); สายทิพย์ นุกูลกิจ (2543 : 161-163); Navarro, C. (2013 : PowerPoint); Kennedy, X. Y., & Gioia, D. (1995 : 9-10); Williams, B. C.

(1917 : 97–103, 257–259); Esenwein, J. B. (1909 : 35–256); และ Quirk, L. W. (1906 : 54–56) กล่าวเป็นแนวทางเดียวกันถึงรายละเอียดเนื้อเรื่องสั้น สามารถสรุปได้ดังนี้

1. **โครงเรื่อง** เรียกว่า “plot” คือ เหตุการณ์ในเรื่องที่นักประพันธ์วางขึ้นอย่างคร่าว ๆ หรือเป็นเรื่องราวโดยย่อเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินเรื่องให้น่าสนใจชวนติดตามอย่างสมเหตุสมผลจนถึงจุดสุดยอดของเรื่อง (climax) และจุดคลี่คลายเรื่องแล้วจบลงด้วยดีหรือไม่ดี (Burke, 2012 : 15; Quirk, 1906 : 13–15) สำหรับโครงเรื่องมีโครงสร้างแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่

1.1 ส่วนเริ่มเรื่อง เรียกว่า “exposition” หรือ “opening” เป็นเหตุการณ์ส่วนต้นของเรื่องและเป็นจุดกำหนดสถานะของเหตุการณ์เพื่อปูทางดำเนินเนื้อเรื่อง นักประพันธ์ต้องใช้เนื้อหาและสำนวนภาษาที่เป็นการดึงดูดความสนใจ ในการเปิดเรื่องด้วยการบรรยายพฤติกรรมหรือใช้การสนทนาของตัวละครเป็นต้น (Barnet, Burto, & Cain, 2008 : 101–103; Swinnerton, n.d.)

1.2 ส่วนดำเนินเรื่อง เรียกว่า “complication” เป็นส่วนที่เรื่องราวกำลังดำเนินไป และต้องแทรกปัญหาหรือข้อขัดแย้งลงไปในส่วนนี้ เป็นการทำให้ตัวละครต้องเผชิญหน้ากับเหตุการณ์หรืออุปสรรคความทุกข์ยาก เพื่อเร้าอารมณ์ผู้อ่านให้เกิดความอยากรู้อยากเห็น แต่ข้อสำคัญประการหนึ่งของส่วนดำเนินเรื่องคือไม่ควรยืดเยื้อจนเกินไป เพราะจะทำให้เรื่องราวขยายออกไปและสร้างความรู้สึกรำคาญให้กับผู้อ่าน (Joseph, 1924 : 60–75)

1.3 ส่วนปิดเรื่องหรือจุดสิ้นสุดของเรื่อง เรียกว่า “denouement” หรือ “resolution” เมื่อดำเนินเรื่องมาถึงตอนที่ความตึงเครียดของปมปัญหาและการเร้าอารมณ์ที่สุดแล้ว ปัญหาในเรื่องควรค่อย ๆ คลายปมออกทีละน้อยแล้วจบลงอย่างสมบูรณ์ (Quinn, 2006 : 113) เพื่อให้ผู้อ่านผ่อนคลายไปด้วย ผู้ประพันธ์สามารถกำหนดสถานการณ์เพื่อปิดเรื่องได้หลายลักษณะ เช่น จบเรื่องแบบมีความสุขสมหวังหรือผิดหวัง จบแบบคาดไม่ถึงหรือทิ้งบางอย่างให้ผู้อ่านได้กลับไปคิดถึงต่อ

2. **ตัวละคร** เรียกว่า “character” สำหรับเรื่องสั้นเรื่องหนึ่ง ๆ จะมีตัวละคร ประมาณ 1–2 ตัวเท่านั้น หากมีมากเกินไปจะทำให้โครงเรื่องซับซ้อนและสับสนซึ่งไม่เหมาะกับเรื่องสั้น ดังนั้นตัวละครควรมีตัวเอกเพียงตัวเดียวและควรกล่าวให้เด่นชัดที่สุด (Swinnerton, n.d.) ส่วนตัวละครรองอาจกล่าวให้เห็นบ้างไม่ควรเด่นชัดเกินไป คือให้เป็นลักษณะเดียวกันกับฉาก โดยอาจเป็นหมู่คณะ ตัวละครอาจไม่จำเป็นต้องเป็นมนุษย์เสมอไป อาจเป็นพืช สัตว์ สิ่งของ

หรือเป็นบุคลาธิษฐาน หากเป็นมนุษย์ต้องมีความสมจริงทางด้านพฤติกรรมและการพูดคุยที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมที่ควรจะเป็นอย่างสมเหตุสมผล

3. การสนทนา เรียกว่า “dialogue” คือ ถ้อยคำที่ตัวละครใช้พูดโต้ตอบซึ่งกันและกันในเนื้อเรื่องและรวมไปถึงบทบรรยายและการพรรณนาโดยผู้เล่าเรื่อง (Quinn, 2006 : 118) การสนทนามีส่วนช่วยให้การดำเนินเรื่องมีความน่าสนใจและสร้างบรรยากาศให้เรื่องราวมีความสมจริงมากขึ้น ทั้งยังทำให้ผู้อ่านรู้สึกเหมือนได้ฟังผู้อื่น (ตัวละคร) พูดคุยสนทนากัน ลักษณะของการสนทนาที่ดี เช่น การใช้ภาษาได้สมจริงและมีความเหมาะสมกับฐานะและบุคลิกภาพของตัวละคร สามารถสื่อให้เห็นถึงลักษณะอุปนิสัยของตัวละครได้อย่างชัดเจน (Swinerton, n.d.) ซึ่งให้เห็นสภาพแวดล้อมทางสังคม วิถีวัฒนธรรม ประเพณี การศึกษาหรือระบบการปกครองในเนื้อเรื่องได้เป็นอย่างดี เสนอแนวคิดค่านิยมถึงผู้อ่านโดยไม่ทำให้ผู้อ่านรู้สึกเหมือนถูกสั่งสอน และควรใช้ถ้อยคำภาษาที่หลากหลาย ไม่ซ้ำซาก เข้าใจง่ายและไม่นอกเรื่อง

4. ฉาก เรียกว่า “setting” คือ สถานที่ เวลา น้ำเสียง อารมณ์และสภาพบรรยากาศต่าง ๆ ในเรื่อง (Quinn, 2006 : 384) เป็นสิ่งที่นักประพันธ์สร้างขึ้นเพื่อบอกให้รู้ว่าเหตุการณ์นั้น ๆ เกิดขึ้นที่ไหน เมื่อไหร่ เรื่องสั้นโดยส่วนใหญ่ไม่นิยมบรรยายและใช้ฉากมากเกินไป ใช้เพียงแค่บรรยายอย่างคร่าว ๆ กล่าวอย่างตรงไปตรงมาเน้นความกระชับ และฉากยังเป็นส่วนที่ทำให้ผู้อ่านทราบถึงบรรยากาศในท้องเรื่องอีกด้วย

ฉากนอกจากสามารถบรรยายโดยตรงแล้วยังสามารถบรรยายทางอ้อมได้ด้วยโดยสื่อผ่านการสนทนาหรือผ่านวัฒนธรรมการแต่งกายของตัวละคร เป็นต้น และสิ่งที่ควรคำนึงถึงในการบรรยายฉาก คือ นักประพันธ์ต้องศึกษารายละเอียดของฉากให้ถูกต้องตามสภาพความเป็นจริงทั้งทางภูมิศาสตร์และสภาพแวดล้อม หากผิดเพี้ยนจะทำให้ความต้องการเสริมบรรยากาศในเรื่องอาจถูกทำลายโดยไม่รู้ตัว

5. ข้อขัดแย้ง เรียกว่า “conflict” คือ สิ่งที่เป็นปัญหาและอุปสรรคอันเป็นสาเหตุหลักในเนื้อเรื่องที่ตัวละครหลักต้องหาทางเอาชนะและแก้ไขให้ได้ (Quinn, 2006 : 95) ปมประเด็นความขัดแย้งที่นักประพันธ์กำหนดให้ตัวละครหลักต้องเผชิญนั้นมีหลากหลายรูปแบบ เช่น ขัดแย้งกับตัวละครอื่น ขัดแย้งกับธรรมชาติ เช่น สภาพดิน ฟ้า อากาศ ขัดแย้งกับสังคม ชุมชน สิ่งแวดล้อม ขัดแย้งกับสิ่งเหนือธรรมชาติ เช่น สิ่งศักดิ์สิทธิ์ เทพเทวดา สิ่งที่ยังมองไม่เห็น สิ่งที่อยู่เหนือการควบคุม หรือแม้กระทั่งขัดแย้งกับตนเอง เช่น ความสับสนในใจ ความลังเล

สงสัย ความรู้สึกผิดชอบชั่วดี หรือความวิตกกังวล เป็นต้น ดังนั้นข้อขัดแย้งจึงมีบทบาทสำคัญต่อเรื่องสั้น เรื่องสั้นจะมีความน่าสนใจมากขึ้นเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับการใช้ข้อขัดแย้งเป็นสำคัญ

6. แก่นเรื่อง เรียกว่า “theme” คือ ข้อคิดหรือแนวคิดหลักที่ปรากฏตั้งแต่ต้นจนจบ เป็นตัวเชื่อมโยงเรื่องเข้าด้วยกัน สามารถนำเสนอได้ในลักษณะ ดังนี้

6.1 แก่นเรื่องที่แสดงพฤติกรรม คือ เป็นแก่นเรื่องที่เน้นการนำเสนอพฤติกรรมของตัวละครให้มีความเด่นชัดมากที่สุด ให้เห็นว่าพฤติกรรมดังกล่าวเป็นต้นเหตุของการเกิดเรื่อง และปัญหาทั้งในด้านดีและในด้านไม่ดี เพื่อให้ผู้อ่านใช้วิจารณญาณและตัดสินใจได้ว่า พฤติกรรมใดควรยึดถือและไม่ควรยึดถือ เช่น ความอดทนของตัวละครหรือการยึดมั่นในอุดมการณ์

6.2 แก่นเรื่องที่แสดงอารมณ์ คือ เป็นเรื่องที่มุ่งแสดงอารมณ์ความรู้สึกของตัวละครว่าเป็นอย่างไร เช่น ความรัก ความเหงา ความเศร้า ความอิจฉา ความโกรธ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสามารถ ประสบการณ์และกลวิธีการนำเสนอของนักประพันธ์ด้วย เพื่อให้ผู้อ่านสามารถรับรู้อารมณ์เหล่านี้ได้อย่างชัดเจน

6.3 แก่นเรื่องที่แสดงสภาพและเหตุการณ์ คือ เป็นแก่นที่มุ่งเน้นแสดงให้เห็นภาพของชีวิตและสังคมของตัวละคร เป็นการนำเสนอให้เห็นถึงความแตกต่างและความไม่เสมอภาคของชีวิตมนุษย์ อันเนื่องมาจากปัจจัยภายใน เช่น ชาติกำเนิด สติปัญญา ความมุ่งมั่น และปัจจัยภายนอก เช่น การปิดกั้นโอกาสและการสนับสนุนจากสังคมหรือผู้เกี่ยวข้อง ทำให้ตัวละครตกอยู่ในสภาพใดสภาพหนึ่งและพยายามเพื่อเอาตัวรอด

6.4 แก่นเรื่องแสดงทัศนะ คือ เป็นแก่นที่มุ่งเน้นที่จะเสนอความคิดเห็นต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งของนักประพันธ์ อาจเป็นการติชมหรือชี้แนะบางเรื่อง เช่น ค่านิยมในสังคม ความเชื่อ กระแสวาทกรรม กฎระเบียบข้อบังคับหรือแนวคิดอันเป็นหลักปฏิบัติของสังคมโดยใช้ตัวละครเป็นสื่อกลาง

สรุปได้ว่า รายละเอียดเนื้อเรื่องสั้นมีองค์ประกอบที่สำคัญ ได้แก่

1. โครงเรื่อง (plot) ได้แก่ เนื้อหาโดยย่อของเรื่องสั้นซึ่งประกอบด้วยตอนต้น ตอนกลาง และตอนจบ

2. วิธีการเล่าเรื่อง (point of view) คือ วิธีการเดินเรื่องหรือมุมมองการเล่าเรื่อง โดยนักประพันธ์จะใช้กลวิธีในการเล่าที่หลากหลาย เพื่อดึงอารมณ์ของผู้อ่านให้คงอยู่ตลอดจนจบเรื่อง

3. ตัวละคร (character) คือ ตัวละครที่ปรากฏในเรื่องไม่ว่าจะเป็นมนุษย์ สัตว์ สิ่งของหรือสิ่งที่เป็นบุคลาธิษฐาน เป็นผู้ทำหน้าที่ดำเนินเรื่องให้มีความรู้หน้าและสิ้นสุด

4. ฉาก (setting) คือ สถานที่ บรรยากาศ สภาพแวดล้อม วันเวลาที่ปรากฏในเรื่อง และยังรวมถึงน้ำเสียง (tone) ด้วยเช่นกัน

5. การสนทนา (dialogue) คือ การสนทนาที่ใช้ในการบรรยายเรื่องราวที่สอดคล้องกับเหตุการณ์และอารมณ์ ทั้งแบบการสนทนาของตัวละครหรือการบรรยายของผู้เล่าเรื่อง

6. ความขัดแย้ง (conflict) คือ เหตุการณ์ที่ทำให้ตัวละครต้องใช้ความพยายามที่จะเอาชนะซึ่งกันและกันและหาทางที่จะเผชิญกับปัญหาด้วยวิธีการใดวิธีการหนึ่ง

7. วิกฤตการณ์ (crisis) คือ การตัดสินใจของตัวละครต่อปัญหาความขัดแย้งโดยการรวบรวมพลังกำลังและสติปัญญาทั้งหมดที่มีเป็นครั้งสุดท้าย โดยไม่คำนึงถึงผลที่จะเกิดขึ้นว่าแพ้หรือชนะก่อนเรื่องราวจะจบลง

8. ความน่าติดตาม (suspense) คือ การดำเนินเรื่องหรือปมปัญหาที่ทำให้ผู้อ่านอยากติดตามตลอดทั้งเรื่อง มีเหตุการณ์ที่ทำให้ผู้อ่านคาดเดาได้ยาก

9. จุดคลี่คลาย และ จุดสิ้นสุด (climax and resolution) คือ จุดผ่อนคลายของปมปัญหาความขัดแย้งที่ตัวละครเผชิญจะนำไปสู่จุดจบของเรื่องแบบสมบูรณ์

10. สารัตถะของเรื่อง (theme) คือ ประเด็นข้อคิดหรือแก่นเรื่องที่นักประพันธ์ได้ทิ้งไว้ให้กับผู้อ่านได้ตีความ สรุปประเด็นอันเป็นสาระและใจความสำคัญของเนื้อเรื่องด้วยตนเองหรือขึ้นอยู่กับความเข้าใจของผู้อ่านเองว่าจะสามารถสรุปแก่นเรื่องได้ในลักษณะใดบ้าง

การวิเคราะห์และวิจารณ์เรื่องสั้น

งานวรรณกรรมประเภทเรื่องสั้น แม้บางเรื่องอาจไม่เป็นที่นิยมหรือไม่รู้จักของคนทั่วไป แต่ผลงานเหล่านั้นย่อมมีคุณค่าในตัว นักประพันธ์มักจะแฝงบางสิ่งบางอย่างเอาไว้ทั้งแบบตรงหรือแบบอ้อม เพื่อให้เข้าถึงคุณค่าของงานวรรณกรรมเหล่านั้นอย่างแท้จริง ผู้อ่านควรมีหลักในการวิเคราะห์และวิจารณ์ลงไป ในรายละเอียดตามประเด็นต่อไปนี้

1. ด้านรูปแบบของเรื่องสั้น

เป็นการวิเคราะห์ว่านักประพันธ์ใช้วิธีการเขียนในลักษณะใด เช่น ใช้แบบดั้งเดิมที่มีโครงเรื่องที่นิยมใช้เหตุการณ์ในการเดินเรื่องเป็นหลัก หรือจะใช้การประพันธ์แบบสมัยใหม่ที่ไม่มีความชัดเจน แต่ควรใช้ความรู้สึกนึกคิดของตัวละครที่มีต่อสถานการณ์เป็นหลักในการเดินเรื่อง นอกจากนี้ควรพิจารณาเพิ่มเติมสำหรับเรื่องสั้นที่มีโครงสร้างนั้นได้เน้นส่วนใดมากที่สุด อย่างเช่น โครงเรื่อง ลำดับเหตุการณ์ ประเด็นปัญหา ตัวละคร ฉาก บรรยากาศ หรือ ความขัดแย้ง เป็นต้น และเรื่องสั้นแบบไม่มีโครงสร้างเน้นส่วนใด อย่างเช่น แบบอัตถนิยม แบบเสียดสี แบบสัญลักษณ์นิยม แบบสมจริงหรือเหนือจริง เป็นต้น ประเด็นเหล่านี้มีความสัมพันธ์กันอย่างไรสมเหตุสมผลหรือไม่ และทำให้เกิดความน่าสนใจหรือไม่ ส่วนตอนจบของเรื่องนั้นมีความเหมาะสม จบอย่างสมบูรณ์แบบและสามารถสร้างความประทับใจให้กับผู้อ่านหรือไม่ (สายทิพย์ นุกูลกิจ, 2543 : 167-169; ดนยา วงศ์ธนะชัย, 2542 : 151-152; ธีญา สัมพันธ์านนท์, 2539 : 158-160; Williams, 1917 : 5-15)

2. ด้านจุดประสงค์ในการประพันธ์

การวิเคราะห์สิ่งที่นักประพันธ์ต้องการสื่อถึงผู้อ่าน ตลอดจนการให้ข้อคิด คุณธรรม คติเตือนใจ และแง่คิดชีวิตที่แฝงอยู่ในงานประพันธ์มีส่วนสำคัญที่จะช่วยสร้างคุณค่าให้กับผลงานดังกล่าว ปกติแล้วเจตนาของนักประพันธ์สามารถศึกษาได้จากแก่นเรื่องหรือ สาระตณะ (theme) ของเรื่อง อันเป็นคติธรรม แนวคิดและปรัชญาชีวิตที่นักประพันธ์ถ่ายทอดผ่านเรื่องราวและเหตุการณ์ ทำให้ผู้อ่านเข้าใจจุดประสงค์ของการประพันธ์ดังกล่าวได้มากยิ่งขึ้น โดยทั่วไปเรื่องสั้นไม่นิยมใช้เนื้อหาและภาษาที่มีความซับซ้อนมาก เพื่อให้สอดคล้องกับกลุ่มผู้อ่านที่สามารถเข้าถึงได้ทุกเพศทุกวัย นอกจากนี้อาจมีบางเรื่องที่น่าเสนอเรื่องราวในลักษณะพลิกความคาดหมาย แต่ก็ไม่ยากแก่การตีความถึงจุดประสงค์ที่แท้จริงที่ต้องการสื่อจากเรื่องนั้น (สุทัศน์ วงศ์กระบากถาวร, 2550 : 11; สุจิตรา จรจิตร, 2547 : 88; ดนยา วงศ์ธนะชัย, 2542 : 153; Williams, 1917 : 15-17)

3. ด้านรายละเอียดเนื้อเรื่องหรือองค์ประกอบ

ตามที่นักวิชาการ เช่น สุทัศน์ วงศ์กระบากถาวร (2550 : 11-13); สุจิตรา จรจิตร (2547 : 88-89); ธีญา สัมพันธ์านนท์ (2539 : 169-171); สายทิพย์ นุกูลกิจ (2534 : 187); Barnet, S., Burto, W. & Cain, W. E., (2008 : 200); Sherry, C. (n.d.); และ Victory, C. (n.d.)

ได้กล่าวเป็นแนวเดียวกันถึงการวิเคราะห์เนื้อหาหรือองค์ประกอบที่เป็นไปตามหลักการ ประพันธ์เรื่องสั้นหรือไม่นั้น สามารถสรุปได้ในประเด็นต่อไปนี้

3.1 โครงเรื่อง (plot) ควรพิจารณาว่าเป็นโครงเรื่องที่ใช้นั้นจัดอยู่ในลักษณะใด ความชัดเจนและจุดคลี่คลายของปมเรื่องเป็นอย่างไร มีความสมจริงและสมเหตุสมผลหรือไม่ เรื่องดังกล่าวสะท้อนอะไรบ้าง มีองค์ประกอบส่วนตอนต้น ตอนกลาง และตอนจบสัมพันธ์และ ต่อเนื่องกันอย่างลงตัวหรือไม่ ทำให้เห็นภาพรวมของเรื่องได้อย่างชัดเจนหรือไม่ สามารถทำให้ ผู้อ่านรู้สึกมีอารมณ์ร่วมได้หรือไม่

3.2 มุมมองการเล่าเรื่อง (point of view) ควรพิจารณาว่านักประพันธ์ใช้กลวิธีและ รูปแบบในการเดินเรื่องแบบบุคคลที่ 1 2 หรือ 3 ตัวละครมีคุณสมบัติครบถ้วนเหมาะสมกับ บุคคลที่เลือกใช้นั้นหรือไม่ มีเหตุผลอย่างไรที่นักประพันธ์เลือกใช้มุมมองการเล่าเรื่องเช่นนั้น สามารถดึงอารมณ์ของผู้อ่านให้คงอยู่ตลอดจนจบเรื่องได้หรือไม่

3.3 ตัวละคร (character) ควรพิจารณาว่าตัวละครเป็นมนุษย์ สัตว์ สิ่งของหรือเป็น บุคลาธิษฐาน สามารถทำหน้าที่เป็นตัวละครหลักหรือตัวละครรองได้หรือไม่ และจัดอยู่ใน ประเภทใด ตัวละครแต่ละตัวมีความสมจริงและสมเหตุสมผลตามบทบาทและบุคลิภาพที่ ได้รับหรือไม่ การใช้ตัวละครทั้งที่เป็นตัวละครหลักหรือตัวละครรองจำเป็นต่อเรื่องนั้นมากน้อย เพียงใด จำนวนตัวละครมีความเหมาะสมหรือไม่

3.4 ฉาก (setting) ควรพิจารณาว่าสถานที่ที่มีความสอดคล้องกันระหว่าง บรรยากาศกับฉาก สภาพแวดล้อมหรือไม่ สถานที่ วันเวลาที่ปรากฏในเรื่องนั้นสามารถ พรรณนาได้อย่างถูกต้องชัดเจนและมีความสมจริงหรือไม่ ความจำเป็นและความน่าเชื่อถือของ ฉากสัมพันธ์กับตัวละครหรือไม่ และสามารถสื่อความถึงแนวคิดของนักประพันธ์ได้หรือไม่

3.5 การสนทนา (dialogue) ควรพิจารณาว่าการสนทนาของตัวละครมี ความสอดคล้องกับเหตุการณ์และอารมณ์ของตัวละครหรือไม่ การสนทนาช่วยบอกถึง บุคลิกลักษณะและอุปนิสัยของตัวละครได้มากน้อยเพียงไร สื่อออกมาแบบตรงหรือแบบอ้อม ผู้อ่านสามารถตีความได้หรือไม่ ความสมจริงและความจำเป็นของการสนทนาในบางช่วงเป็น อย่างไร สอดคล้องกับยุคสมัยตามเนื้อเรื่องหรือไม่

3.6 ความขัดแย้งหรือปมปัญหา (conflict) ควรพิจารณาว่าเหตุการณ์หรือปมที่ เกิดขึ้นทำให้ตัวละครพยายามเอาชนะซึ่งกันและกันหรือไม่ การเผชิญกับอุปสรรคและปัญหา ด้วยวิธีการใดวิธีการหนึ่งมีความสมเหตุสมผลหรือไม่ ปมปัญหาเป็นแบบใด เป็นความขัดแย้งที่

เกิดขึ้นจากภายในหรือเกิดจากสภาวะการณ์ภายนอก สาเหตุหลักและรองของข้อขัดแย้งคืออะไร ผลของการแก้อัดขัดแย้งเหล่านั้นออกมาอย่างไร

3.7 วิกฤตการณ์ (crisis) ควรพิจารณาว่าการตัดสินใจของตัวละครในช่วงที่ต้องเผชิญกับปัญหาเป็นครั้งสุดท้ายเป็นอย่างใด ตัวละครใช้วิธีการใดและมีความสมเหตุสมผลหรือไม่ ผู้อ่านเห็นด้วยหรือไม่ ผลจากการตัดสินใจแก้ปัญหาออกมาได้อย่างไร

3.8 ความน่าติดตาม (suspense) ควรพิจารณาว่าการดำเนินเรื่องหรือปมปัญหาทำให้ผู้อ่านอยากติดตามตลอดทั้งเรื่องหรือไม่ การดำเนินเรื่องในช่วงใดที่ทำให้ผู้อ่านต้องคอยลุ้นและเอาใจช่วยตัวละคร มีเหตุการณ์ที่ทำให้ผู้อ่านคาดเดาได้ยากหรือไม่

3.9 จุดคลี่คลาย และ จุดจบ (climax and resolution) ควรพิจารณาถึงจุดคลี่คลายของปมปัญหาความขัดแย้งที่ตัวละครเผชิญว่าเป็นอย่างไร ใช้จุดคลี่คลายที่เกิดขึ้นเหมาะสมกับช่วงเวลาตามเนื้อเรื่องหรือไม่ เกิดผลสัมฤทธิ์อย่างไรกับตัวละครและเรื่องนำไปสู่จุดจบของเรื่องแบบสมบูรณ์หรือไม่ จุดจบของเรื่องเป็นแบบตัวละครสุขสมหวัง ผิดหวัง หรือให้ผู้อ่านสรุปเอาเอง ผู้อ่านเกิดความรู้สึกอย่างไรกับการใช้จุดจบเช่นนั้น

3.10 แก่นเรื่อง (theme) ควรพิจารณาว่าประเด็นข้อคิดหรือแก่นเรื่องที่นักประพันธ์ได้ทิ้งไว้มีคุณค่ากับผู้อ่านหรือไม่ วิธีการนำเสนอแก่นเรื่องเป็นอย่างไร มีการระบุลงไปอย่างชัดเจนหรือไม่ ข้อความดังกล่าวปรากฏในส่วนใดของเรื่อง สอดคล้องกับเนื้อเรื่องและที่ผู้อ่านจับประเด็นไว้หรือไม่ เป็นประเด็นที่ทิ้งไว้ให้ผู้อ่านตีความด้วยตนเองและสามารถเข้าใจได้โดยง่ายหรือไม่ มีข้อคิดประเด็นอื่น ๆ อะไรบ้างที่ผู้อ่านได้เพิ่มเติม

4. ด้านศิลปะในการแต่ง

ศิลปะในการแต่งเรื่องสั้นเป็นหัวใจสำคัญที่สุดของนักประพันธ์ หากขาดเสียซึ่งทักษะและศิลปะในการประพันธ์แล้วจะส่งผลให้ชิ้นงานไม่ได้รับความสนใจเท่าที่ควร และยังเป็นสิ่งที่สื่อให้เห็นถึงทักษะเฉพาะตัวของนักประพันธ์ผู้นั้น ๆ ด้วย ผู้อ่านสามารถสังเกตได้จากการใช้กลวิธีและท่วงทำนอง (style) ในการแต่ง (สายทิพย์ นุกูลกิจ, 2534 : 189) โดยพิจารณาจากการนำเสนอเรื่อง การลำดับเหตุการณ์ทั้งก่อนหลัง การใช้ “flashback” หรือ “foreshadowing” มีความเหมาะสมหรือไม่ ผู้อ่านสามารถจินตนาการตามได้อย่างเข้าใจง่ายไม่ดำเนินเรื่องที่ทำให้เกิดความสับสนจนไม่สามารถจับประเด็นภาพรวมได้ นอกจากนี้ การสร้างตัวละครหรือการใช้สำนวนภาษาโวหารมีความเหมาะสมกับเรื่องสั้นและกลุ่มผู้อ่านหรือไม่ ผลงานควรชวนให้ติดตามและมีลักษณะเด่นเป็นพิเศษ รวมทั้งภาษาที่ใช้สามารถช่วย

เสริมให้ผลงานมีความเด่นชัดมากยิ่งขึ้นหรือไม่ (สุทัศน์ วงศ์กระบากถาวร, 2550 : 13-14; ดนยา วงศ์ระชะชัย, 2542 : 152; James, 2011 : 26; Williams, 1917 : 21-25)

5. ด้านคุณค่า

งานวรรณกรรมแต่ละประเภทที่นักประพันธ์บรรจงสร้างขึ้นล้วนแต่ประสงค์จะให้เกิดคุณค่ากับผู้อ่านได้นำมาใช้อ้างอิงหรือกล่าวถึงในโอกาสต่าง ๆ เสมอ ดังนั้นการพิจารณาคุณค่าของเรื่องสั้นนั้น ควรดูว่าเกิดคุณค่าทางสติปัญญากับผู้อ่านได้มากน้อยเพียงใด เช่น ผู้อ่านได้หลักหรือแนวคิดในการดำเนินชีวิต สภาพสังคม สิ่งแวดล้อมอย่างไร แก่นสารที่ชอบอยู่ในเรื่องสั้นมีคุณค่าต่อสังคมอย่างไรและเกิดคุณค่าทางอารมณ์หรือไม่ เช่น ผู้อ่านมีความเพลิดเพลินและมีอารมณ์ร่วมกับเรื่องราวที่กำลังอ่านมากน้อยเพียงใด เรื่องราวจะดำเนินต่อไปอย่างไร (สุทัศน์ วงศ์กระบากถาวร, 2550 : 14; กุหลาบ มัลลิกะมาส, 2543 : 97-99; ดนยา วงศ์ระชะชัย, 2542 : 154; สายทิพย์ นุกูลกิจ, 2534 : 189)

สรุปได้ว่า การวิเคราะห์เรื่องสั้นผู้อ่านจำเป็นต้องพิจารณาในประเด็นด้านรูปแบบที่เป็นความเป็นสมัยนิยม จุดประสงค์ในการประพันธ์ ความครบถ้วนของเนื้อหาและองค์ประกอบ ศิลปะในการแต่งและแก่นเรื่องหรือข้อคิดที่มีคุณค่าแฝงอยู่ในเรื่องสั้น

บทสรุป

เรื่องสั้นเป็นงานวรรณกรรมประเภทย่อยแก้วที่แต่งขึ้นอย่างรวบรัดและกระชับ ด้วยเนื้อหาไม่ยาวหรือสั้นจนเกินไป มีจำนวนคำตั้งแต่ 100-10,000 คำ สามารถอ่านจบได้ภายในเวลาอันสั้น เป็นเรื่องที่สมมุติขึ้นมาเท่านั้นหรืออาจสอดแทรกเรื่องจริงลงไปเพื่อสร้างความบันเทิง ให้คติธรรมข้อคิด ชี้ให้เห็นสิ่งที่ผิดและถูก สะท้อนปัญหาและเหตุการณ์ต่าง ๆ ให้กับสังคม สำหรับแนวคิดและรูปแบบในการประพันธ์เรื่องสั้นมีการปรับเปลี่ยนและมีความยืดหยุ่นไปตามยุคสมัย จึงไม่มีคำนิยามไว้อย่างชัดเจน นอกจากนี้ปัจจุบันมีการนำเสนอเรื่องสั้นต่อผู้อ่านด้วยรูปแบบใหม่ โดยผ่านระบบดิจิทัลและเข้าถึงได้ด้วยระบบออนไลน์ ผลงานสมัยใหม่และที่เป็นที่นิยมในอดีตถูกนำมาเสนอด้วยรูปแบบใหม่แทนตัวอักษร เช่น สร้างเป็นภาพยนตร์และการ์ตูนเคลื่อนไหว (animation) ทำให้ผู้อ่านเปลี่ยนบทบาทจากการอ่านเป็นการชมแทน ซึ่งนับว่าเป็นความเปลี่ยนแปลงในด้านบวก เนื่องจากการช่วยลดข้อจำกัดได้มากสำหรับเรื่องสั้นที่ต้องอาศัยการใช้จินตนาการเพื่อการเข้าใจรายละเอียดและองค์ประกอบต่าง ๆ ระบบภาพเคลื่อนไหวสามารถทำให้เห็นภาพ แสง สี เสียงและอื่น ๆ ได้

อย่างชัดเจน จึงทำให้ผู้ชมสามารถวิเคราะห์โครงเรื่อง มุมมองการเล่าเรื่อง ตัวละคร การ
สนทนา ความขัดแย้ง ฉาก สถานการณ์น่าติดตาม วิกฤตการณ์ จุดคลี่คลาย จุดสิ้นสุดหรือ
แก่นเรื่องได้ง่าย ตลอดจนสามารถทำให้เข้าใจได้ถึงศิลปะในการใช้ภาษาและองค์ประกอบด้าน
อื่น ๆ ได้ดียิ่งขึ้นเช่นกัน

แบบทดสอบทายบทที่ 1

ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับเรื่องสั้น

คำชี้แจง : จงตอบคำถามต่อไปนี้และอธิบายให้เข้าใจความพอสังเขป

1. คำว่า “เรื่องสั้น” ตามทัศนะของท่านควรให้ความหมายได้อย่างไร
2. เรื่องสั้น “The little match girl” โดย ฮันส์ คริสเตียน แอนเดอร์เซน (Hans Christian Andersen, 1805–1875) มีเนื้อหาจัดอยู่ในเรื่องสั้นประเภทใด จงอธิบาย
3. ประเภทของเรื่องสั้นแบบ กลุ่มกะเทาะสังคม (Satirical) และ สัจนิยมใหม่ (Neo-realism) มีลักษณะเป็นอย่างไร
4. เรื่องสั้นจัดตามแบบประเภทและแบบกลุ่มนักประพันธ์มีลักษณะเป็นอย่างไร
5. “The Gift of Magi” โดย โอลิเวีย เฮนรี่ (Olivia Henry, 1862–1910) จัดอยู่ในกลุ่มตามความถนัดของนักประพันธ์ได้อย่างไร